

Constantin GIURCĂ

Colecția STUDIA DOCTORALIA

Directorul colecției

IPS Prof.univ.dr. Irineu Ion POPA
Director al CSUD - IOSUD
Universitatea din Craiova

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Prof.univ.dr. Bădică Costin, Școala doctorală „Constantin Belea” a Facultății de Automatică Calculatoare și Electronică

Prof.univ.dr. Burlea Șchipoiu Adriana, Școala doctorală de Științe Economice

Prof.univ.dr. Cosmulescu Sina Niculina, Școala doctorală de Ingineria resurselor animale și vegetale

Prof.univ.dr. Damean Sorin Liviu, Școala doctorală de Științe sociale și umaniste

Prof.univ.dr. Dumitru Nicolae, Școala doctorală ”Academician Radu Voinea” a Facultății de Mecanică

Prof.univ.dr. Enache Sorin, Școala doctorală de Inginerie electrică și energetică

Prof.univ.dr. Gautier Laurent, Université de Bourgogne, Dijon, Franța

Lector univ.dr. Matei Andaluzia Cristina, Școala doctorală de Științe

Prof.univ.dr. Matei Gheorghe, Școala doctorală de Științe Economice

Prof.univ.dr. Mazilu Mirela Elena, Școala doctorală de Științe

Prof.univ.dr. Micu Sorin, Școala doctorală de Științe

Prof.univ.dr. Mitrea Ion, Școala doctorală de Ingineria resurselor animale și vegetale

Prof.univ.dr. Ocoleanu Ticu Nelu, Școala doctorală de teologie ortodoxă

„Sfântul Nicodin”

Prof.univ.dr. Otovescu Dumitru, Școala doctorală de Științe sociale și umaniste

Prof.univ.dr. Olteanu Gabriel, Școala doctorală a Facultății de Drept

Prof.univ.dr. Panea Nicu, Școala doctorală „Alexandru Piru” a Facultății de Litere

Prof.univ.dr. Petre Nicolae, Școala doctorală de Inginerie electrică și energetică

Prof.univ.dr. Răducanu Ruxandra, Școala doctorală a Facultății de Drept

Prof.univ.dr. Selișteanu Dan, Școala doctorală „Constantin Belea” a Facultății de Automatică Calculatoare și Electronică

Prof.univ.dr. Spulbăr Cristi Marcel, Școala doctorală de Științe Economice

Conf.univ.dr. Stan Răzvan, Școala doctorală de Teologie ortodoxă „Sfântul Nicodin”

Prof.univ.dr. Tarniță Daniela, Școala doctorală ”Academician Radu Voinea” a Facultății de Mecanică

Prof.univ.dr. Teodorescu Cristiana-Nicola, Școala doctorală „Alexandru Piru” a Facultății de Litere

Constantin GIURCĂ

NORMA JURIDICĂ

EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2019

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Gheorghe DĂNIȘOR

Conf.univ.dr. Roberta PLOSCĂ

Copyright © 2019 Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GIURCĂ, CONSTANTIN

Norma juridică / Constantin Giurcă. - Craiova : Universitaria, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1479-6

34

© 2019 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

CUVÂNT ÎNAINTE

Norma de drept este centrul oricărui sistem de drept. Normele se grupează în instituții de drept, instituțiile în ramuri, ramurile în părți ale sistemului, iar părțile în sisteme.

Literatura franceză, fără să înlăture cuvântul „normă” l-a consacrat pe cel de „regulă”. Din contră, în doctrina noastră este consacrată denumirea de „normă juridică”.

În concepția lui J. Masguelin, „potrivit cu definiția cea mai generală și cea mai obiectivă, regulă de drept este orice punct investit cu forța obligatorie și care are ca obiect de a crea drepturi și, corelativ, obligații, care sunt modurile de creare a acestui precept, puterea sa și destinatorii săi”.

Regulile de drept nu iau naștere decît cu condiția că oamenii să formeze un grup pe „baza unei societăți veritabile care implică scop social specific, organizare și ierarhie, explică Jean Dabin.

Țelul normei juridice în societate este de a stabili anumite modalități de comportare a oamenilor în direcția întăririi și dezvoltării rânduieiilor și relațiilor sociale în interesul societății sau al unui grup social, după caracterul democratic sau autocratic al statului.

Având în vedere importanța normei juridice în cadrul unei societăți și, mai ales, în cadrul unui stat de drept, am ales să aprofundez felul în care normele juridice se aplică asupra persoanelor, modul în care s-au format, teoriile emise, principiile care le guvernează, structura și modalități de interpretare.

Cartea este structurată pe 2 titluri formate din mai multe capitole.

În capitolul introductiv am prezentat noțiuni despre validitatea și valabilitatea normei. Conceptul de validitate este un concept central în cadrul paradigmei teoretice începând cu anii '20, el fiind enunțat de către teoriile de fundamentism matematic și de cercetare a fundamentelor logice ale științei încă de la sfârșitul de secol XIX. Validitatea normei juridice este determinată de prezența unei norme de autorizare căreia îi este supusă, sub aspectul coerenței logice, producția de norme juridice, și nu de presupuziții de o natură prejudiciară, adică de principii și afirmații primare de o natură extrajuridică, cum ar fi cele referitoare la putere, autoritate sau suveranitate. Ca atare, norma juridică se află într-o relație, într-un raport de juridicitate și se validează numai considerând-o într-un sens formal și punând-o în relație cu norma fundamentală a ordinii juridice considerate.

În titlul I se regăsesc explicate noțiunea de normă juridică, structura acesteia, trăsăturile, precum și clasificarea normelor juridice în funcție de mai multe criterii, interpretarea normei juridice, prezentând conceptul, rațiunea necesității interpretării, felurile în care se realizează procesul de interpretare, tehnicile de interpretare, limitele acesteia, continuând cu elaborarea ariei de valabilitate a normei, dar și cu prezentarea teoriilor dreptului natural și ale normei de bază. Al treilea capitol explică pe larg aspecte legate de eroarea asupra normei juridice, prezentând tipurile de eroare, caracteristicile lor, soluții legislative, dar și aspecte comune între normele penale și cele extrapenale.

Pentru a ajunge la noțiunea actuală, norma juridică a trecut prin diferite definiții, concepte, făcând subiectul a numeroare lucrări ce au avut ca scop rolul normei, apariția și evoluția acesteia. Dacă norma juridică în vigoare prevede în forma ei o legătură de consecință generică juridică pentru acel tip de faptă, atunci tipul de faptă se numește faptă juridică. Întrucât norma juridică nu funcționează decât pentru viitor, rezultă că ea este anterioară oricărei fapte sociale concret calificabilă ca fiind juridică. În ipoteza autorului sunt descrise tipuri de împrejurări viitoare, dispoziția prescrie tipuri de conduite viitoare, sancțiunea conține tipuri de rezultate nefavorabile pentru conduite contrare viitoare; dacă o faptă socială ulterioară se petrece astfel încât se înscrie în tipologiile precizate, atunci ea devine faptă juridică licită sau ilicită.

Titlul II concentrează problema aplicării în timp a normelor juridice, prezentând principiile aplicării normelor juridice, cauzalitatea, aspecte legate de intrarea, dar și de ieșirea din vigoare a normelor juridice. Ultimul capitol încheie problematica normei juridice aprofundând aspecte legate de neretroactivitate. În acest capitol sunt prezentate excepții de la neretroactivitate, raportul dintre norma internă și cea externă, precum și o paralelă între vechiul și Noul Cod civil pe această temă.

Expresia “aplicarea normelor juridice” desemnează tot ceea ce este necesar pentru transpunerea în viață a acestora și pentru protecția drepturilor subiective. Existența normelor juridice nu este un scop în sine. Dreptul nu își îndeplinește funcțiile specifice dacă nu este aplicat. A aplica norma juridică înseamnă trecerea de la normă, ca precept general, la un caz individual, stabilirea corespondenței între faptele privind cazul concret avut în vedere și condițiile de aplicare a normei juridice, pentru a se obține consecințele urmărite de această normă.

Aplicând legea, juristul parcurge drumul de la generalul, reprezentat de norma juridică, la individualul, reprezentat de faptul concret.

PARTE INTRODUCȚIVĂ

SECȚIUNEA 1. NORMA ȘI PRODUCEREA NORMEI

Cunoașterea dreptului se orientează după normele care au caracterul unor norme de drept și conferă unor anumite stări de lucruri caracterul de acte de lege sau fărădelege. Dreptul care constituie obiectul acestei cunoașteri este o ordine normativă a comportamentului uman, adică un sistem de norme care reglează comportamentul uman. „Cu noțiunea „normă” se desemnează faptul că ceva este sau trebuie să fie și mai ales că un om trebuie să se comporte într-un anumit fel. Acesta este sensul pe care îl au anumite acte umane îndreptate intenționat înspre comportamentul altora. Ele sunt îndreptate înspre comportamentul altora dacă prin sensul lor ordonă acest comportament, dar și dacă îl permit ori, mai ales, dacă conferă împuternicirea (delegarea) pentru acest comportament, adică dacă celuilalt îi este conferită o anumită putere, în special puterea de a stabili el însuși norme. Din acest punct de vedere este vorba de acte volitive”¹. Dacă o persoană exprimă printr-un act oarecare voința ca o altă persoană să se comporte într-un anumit fel, dacă ordonă acest comportament ori îl permite sau împuternicește o altă persoană să se comporte în acest fel, atunci sensul actului său nu poate fi descris doar cu presupunerea că celălalt se va comporta în acest fel, ci cu aceea că celălalt trebuie să se comporte așa. Cel care ordonă sau permite sau împuternicește vrea să se înfăptuiască acțiunea, iar cel căruia îi este adresat ordinul sau permisiunea sau împuternicirea trebuie să o înfăptuiască.² În acest „a trebui” sunt incluse și „a avea voie” și „a putea”. „Căci o normă poate nu doar să ordone, ci și să și permită, și mai cu seamă, să împuternicească. Dacă cel căruia i se ordonă ori i se permite un anumit comportament, ori cel care este împuternicit să se comporte într-un anumit fel dorește să întrebe de motivul acestui ordin, acestei permisiuni ori împuterniciri poate să întrebe doar în felul următor: de ce trebuie (sau, în limbajul uzual, am voie, pot) să mă comport în acest fel? „Norma” este sensul unui act cu care un comportament este ordonat sau permis și mai ales cu care o persoană este împuternicită să adopte comportamentul respectiv. Iar

---

¹ Kelsen Hans, *Doctrina pură a dreptului*, Ed. Humanitas, 2000, p. 17.

² Aici cuvântul „trebuie” este utilizat într-un sens mai larg decât cel curent. După limbajul uzual numai ordinului îi corespunde un „trebuie”, permisiunii un „a avea voie”, împuternicirii un „a putea”. Aici însă „a trebui” se referă la sensul normativ al unui act îndreptat intenționat înspre comportamentul altora.

aici trebuie atrasă atenția asupra faptului că norma ca sens specific al unui act îndreptat intenționat înspre comportamentul altuia este altceva decât actul volitiv al cărui sens îl reprezintă ea. Căci norma exprimă o obligație, iar actul volitiv al cărui sens este norma exprimă o existență. De aceea starea de lucruri existentă în cazul unui asemenea act trebuie descrisă cu următoarea aserțiune: unul vrea ca celălalt să se comporte într-un anume fel. Prima parte se referă la ceva ce este, la realitatea actului volitiv, cea de a doua parte la o obligație, la normă ca sens al actului. De aceea nu este corect ceva ce se repetă destul de des, și anume că aserțiunea „un individ trebuie să facă ceva” nu ar însemna nimic altceva decât că „un alt individ vrea ceva”; cu alte cuvinte, expresia unei obligații nu se poate reduce la afirmarea unui fapt existent”³.

Diferența dintre a fi și a trebui nu poate fi explicată mai îndeaproape. Ea există nemijlocit în conștiința noastră.⁴ Nimeni nu poate nega că aserțiunea: ceva este — care descrie o stare de fapt existentă — este esențial diferită de aserțiunea: ceva trebuie să fie — aceasta este aserțiunea cu care se descrie o normă — și ca din ceva ce nu este nu poate rezulta că ceva trebuie să fie, așa cum din faptul că ceva trebuie să fie nu poate rezulta că ceva este.⁵ Acest dualism între a fi și a trebui nu înseamnă însă că existența și obligația coexistă fără nici o legătură între ele. Se spune: o existență poate să corespundă unei obligații, adică: ceva poate fi așa cum trebuie să fie, și se spune: obligația este „îndreptată” spre o existență, ceva trebuie „să fie”.

„Comportamentul existent și comportamentul ce trebuie să existe nu sunt identice; însă comportamentul care trebuie să fie se aseamănă cu cel existent pînă la faptul că unul este existent, iar celălalt trebuie să existe”⁶. De aceea, comportamentul statuat ca obligatoriu într-o normă trebuie distins de comportamentul corespunzător, existent de fapt. Însă comportamentul statuat în normă ca obligatoriu — drept conținut al acesteia — poate fi comparat cu comportamentul real și judecat în consecință ca fiind corespunzător normei (adică substanței normei) sau necorespunzător acesteia. Comportamentul obligatoriu ca substanță a normei nu poate fi însă comportamentul real, corespunzător normei.

---

³ K. Hans, *op. cit.*, p. 18.

⁴ Pentru termenul obligație este valabil același lucru pe care l-a spus George Edward Moore în *Principia Ethica*, Cambridge, 1922, p. 7, în legătură cu termenul de „bine”: „«binele» este o simplă noțiune, așa cum «galben» este o simplă noțiune”.

⁵ Arthur N. Prior, *Logic and the Basics of Ethics*, Oxford, 1944, p. 18, exprimă acest lucru în următoarea frază: „Este imposibil să deduci o concluzie etică din premise în întregime non-etice.”

⁶ K. Hans, *op. cit.*, p. 19.

„Actele al căror sens este o normă pot fi duse la îndeplinire în moduri diferite. Printr-un gest: cu o anumită mișcare a brațului, un agent de circulație ne ordonă să ne oprim, cu o altă mișcare, să ne continuăm drumul. Prin alte simboluri: lumina roșie a semaforului semnifică, pentru șoferul unui automobil, obligația de a opri, în timp ce lumina verde îi semnalizează să meargă mai departe. Prin cuvinte scrise sau vorbite: un ordin poate fi dat prin intermediul formei gramaticale a unui imperativ, însă și prin intermediul unei propoziții enunțiative. În acest fel se acordă permisiuni și se dau împuterniciri. Sunt enunțuri referitoare la actul al cărui sens sunt ordinul, permisiunea, împuternicirea; însă sensul propozițiilor nu este un enunț referitor la o stare de lucruri existentă în mod real, ci o normă obligatorie, adică: un ordin, o permisiune, o împuternicire. O lege penală poate conține următoarea propoziție: furtul este pedepsit cu închisoarea. Sensul ei nu este, cum par să indice cuvintele, un enunț despre ceva ce s-a întâmplat în mod real, ci o normă: un ordin sau o împuternicire de a pedepsi furtul cu închisoarea. Procesul de legiferare este o serie de acte care în totalitatea lor au sensul unor norme. Dacă spunem că prin intermediul unuia din actele mai sus menționate ori al procesului de legiferare se „produce” ori se „stabilește” o normă, nu este decât o expresie figurată pentru faptul că sensul ori înțelesul actului sau al actelor ce reprezintă procesul de legiferare este o normă”⁷. Trebuie făcută distincția între sensul obiectiv și cel subiectiv. „Obligația” este sensul subiectiv al oricărui act volitiv al unui om care se adresează intențional comportamentului unui altuia. Însă nu orice act are acest sens și din punct de vedere obiectiv. „Doar dacă are și din punct de vedere obiectiv sensul obligației, aceasta, obligația, este denumită „normă”. Prin aceea că „obligația” este și sensul obiectiv al actului se exprimă faptul că acel comportament căruia i se adresează actul intențional este privit ca obligatoriu nu doar din punct de vedere al individului care stabilește actul, ci și din punctul de vedere al unui terț neimplicat; iar acest lucru se întâmplă și atunci când voința, al cărei sens subiectiv îl reprezintă obligația, a încetat factic să mai existe, când o dată cu voința nu dispăre și sensul, obligația; dacă obligația este „valabilă” și după dispariția voinței, dacă este valabilă chiar și atunci când individul al cărui comportament este dictat, după sensul subiectiv al actului volitiv, de o obligație, nu știe nimic de acest act ori de sensul lui, când individul respectiv este considerat ca fiind constrâns sau îndreptățit să se comporte în funcție de această obligație. Atunci obligația este, ca obligație „obiectivă”, o „normă valabilă”, cu efect coercitiv pentru cel căruia

---

⁷ K. Hans, *op. cit.*, p. 20.

i se adresează. Acest lucru se întâmplă atunci când actului volitiv, al cărui sens subiectiv îl reprezintă o obligație, îi este atribuit acest sens obiectiv prin intermediul unei norme, atunci când acest act este împuternicit de către o normă care din acest motiv este considerată „superioară”. Porunca unui bandit de a i se da o anumită sumă de bani are același sens subiectiv ca și porunca unui agent fiscal, și anume sensul ca individul căruia i se adresează porunca să predea o anumită sumă de bani. Însă doar ordinul agentului fiscal, nu și cel al banditului, are sensul unei norme valabile, coercitive, pentru cel căruia i se adresează, doar acest ordin, nu și celălalt, este un act care stabilește o normă: deoarece actul agentului fiscal este împuternicit de o lege fiscală, în timp ce actul banditului nu se bazează pe nici o normă cu caracter de împuternicire.”⁸

„Că actul legiferant, care are sensul subiectiv al unei constrângeri, are și din punct de vedere obiectiv acest sens, adică sensul unei norme valabile, se datorează faptului că acest sens îi este conferit actului legiferant de către Constituție. Actul de elaborare a Constituției are sens normativ nu doar din punct de vedere subiectiv, ci și din punct de vedere obiectiv, dacă se presupune că modul de comportare trebuie să fie cel indicat de legiuitor. Atunci când un individ aflat în nevoie apelează la altul pentru ajutor, sensul subiectiv al apelului său este ca celălalt să-l ajute. Însă o normă obiectiv valabilă, care să-l oblige pe celălalt să acorde ajutor, există în acest caz doar dacă, de exemplu, este vorba de norma generală, stabilită de un întemeietor de religie, a iubirii aproapelui; iar aceasta are putere de normă cu caracter obiectiv coercitiv doar dacă presupunem că trebuie să ne comportăm așa cum a ordonat întemeietorul de religii. O asemenea presupuziție ce stabilește valabilitatea obiectivă va fi denumită aici normă de bază.”⁹ Prin urmare nu starea de lucruri real existentă a unui act volitiv îndreptat înspre un comportament anumit al altora, ci doar o normă cu caracter obligatoriu este cea din care — într-un sens obiectiv — rezultă valabilitatea normei, și anume ca ceilalți să se comporte corespunzător sensului subiectiv al actului volitiv.

„Norme prin care un comportament este determinat ca fiind obligatoriu pot fi stabilite și prin acte care constituie starea de fapt a obișnuinței. Dacă persoane care trăiesc în aceeași societate se comportă pe parcursul unei anumite perioade în anumite condiții similare într-un anumit mod, în indivizi ia naștere dorința de a se comporta așa cum se comportă membrii acelei societăți. Sensul subiectiv al actelor care constituie starea de fapt a obișnuinței nu este la început

---

⁸ Ernst Mally, *Grundgesetze des Sollens, Elemente der Logik des Willens*, Graz, 1926, p. 10.

⁹ K. Hans, *op. cit.*, p. 22.

o obligație. Abia după ce aceste acte s-au desfășurat pe parcursul unei anumite perioade se nasc în fiecare individ ideea că trebuie să se comporte așa cum obișnuiesc să se comporte membrii comunității respective, precum și voința ca și ceilalți membri ai comunității să se comporte la fel. Dacă un membru al societății nu se comportă așa cum obișnuiesc să se comporte ceilalți membri ai comunității, comportamentul său este condamnat de ceilalți, deoarece el nu se comportă așa cum vor ceilalți. În acest fel starea de fapt a obișnuinței devine o voință colectivă al cărei sens subiectiv este o obligație. Însă sensul subiectiv al actelor ce constituie obișnuința poate fi interpretat ca normă obiectiv valabilă doar în cazul în care obișnuința este decretată de către o normă superioară ca fiind instanța producătoare de norme. Deoarece obișnuința este constituită de acte ale comportamentului uman, normele produse de obișnuință sunt și ele stabilite de acte ale comportamentului uman, devenind în acest fel, ca și normele ce reprezintă sensul subiectiv al actelor legiferante, norme stabilite, adică pozitive. Obișnuința poate produce norme morale ca și norme de drept. Normele de drept sunt norme produse de obișnuință, dacă Constituția acelei comunități stabilește că obișnuința, adică o anumită obișnuință calificată, reprezintă o stare de lucruri producătoare de drept.

În final trebuie remarcat că o normă poate fi nu doar sensul unui act volitiv, ci și conținutul unui act cognitiv. O normă poate fi nu doar dorită, ea poate fi și pur și simplu gândită fără a fi dorită. Atunci nu este vorba de o normă stabilită, pozitivă. Acest lucru înseamnă că o normă nu trebuie să fie stabilită, ea poate fi doar presupusă printr-un proces cognitiv¹⁰.

SECȚIUNEA 2. VALIDITATEA NORMEI JURIDICE

Conceptul de validitate este un concept central în cadrul paradigmei teoretice începând cu anii '20, el fiind enunțat de către teoriile de fundaționism matematic și de cercetare a fundamentelor logice ale științei încă de la sfârșitul de secol XIX. De exemplu, în cercetările lui Bolzano¹¹, care, va nota Popper, utilizează conceptul de validitate prin aplicare la comparația enunțurilor. Astfel, descrierea ca valide a enunțurilor-premisă dintr-o relație de derivabilitate ca propoziții de valabilitate mai redusă, iar enunțurile-concluzii ca cele de validitate mai mare¹².

---

¹⁰ K. Hans, *Idem*, p. 23.

¹¹ Gheorghe Emil Moroianu, *Actualitatea normativismului kelsian*, Ed. All Beck, 1998, p. 49.

¹² Karl R. Popper, *Logica cercetării*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 143.

Într-un fel, relația de validitate este corelată cu relația logică de probabilitate, ceea ce îi va permite lui Popper să infereze, în continuare, o relație între validitate-probabilitate și falsificabilitate, în sensul că probabilitatea unui enunț-normă “este complementară gradului său de falsificabilitate, adică ea crește o dată cu scăderea gradului de falsificabilitate: gradului de falsificabilitate 0 îi corespunde probabilitatea logică de 1 și invers”¹³.

Încercările lui Bolzano sau reușitele lui Popper interesează și teoria generală a dreptului, în particular teoria normelor juridice, întrucât conceptul logic de validitate, așa cum a fost dezvoltat de Bolzano și Popper, este preluat de Kelsen, cu adaptările de rigoare, în eforturile sale teoretice de a asigura, pe de o parte, validitatea sistemică a ordinii normative, iar pe de altă parte, validitatea normei juridice în conformitatea sa cu o normă juridică superioară¹⁴.

Tocmai o astfel de preocupare de reducere logică în înțelegerea teoriei normelor juridice, imperialismul panlogic la care Kelsen se raliază - în linia lui Kant prin Școala de la Marburg și Cercul de la Viena - va determina reacția, paradoxal, inversă, a lui Perelman, anume de a accentua asupra fundamentului moral al normei juridice și de validare a acesteia în baza unor criterii socio-culturale, și nu logice.

Argumentul unei validări de natură valorică a normei juridice este cerut, pentru Perelman, de cerința considerării unei conexiuni între sistemul normativ juridic și sistemele normative nonjuridice, deoarece, în principal, aplicând regulile (așadar, norme superioare cu deplină logicitate) teoriei mulțimilor, normele juridice nu reprezintă altceva decât o submulțime a mulțimii normelor alături de submulțimea normelor morale, religioase, politice ș.a.¹⁵.

Termenul modal “alături” urmează tocmai a indica conexitate, interpoziționare, reflectă interferențe de natură ontică și de permeabilitate/transfer de câmp valoric, și nu o “alăturare” de indiferență existențială.

Ca atare, a considera normele juridice ca o mulțime suficientă sieși, într-un context fără corespondențe cu alte contexte, de o natură mai evident culturală, este un punct de vedere criticabil.

Desigur, valabilitatea normei fundamentale și a principiilor constituționale ca validitate presupusă poate constitui doar o judecată ipotetică, deductivă, afirmă Perelman (el însuși ilustru logician al dreptului) și, oricum,

---

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Tecla Mazzarese, *Logica deontica e linguaggio giuridico*. Padova, Cedam, 1989, p. 103.

¹⁵ Gh. Moroianu, *op. cit.*, p. 50.